

Procedura powołania rządu i odpowiedzialność polityczna RM

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Konstytucja Francji*, tłum. Wiesław Skrzydło, dostępny w internecie: libr.sejm.gov.pl [dostęp 3.04.2020 r.].
- Źródło: Tomasz Litwin, *Rząd mniejszościowy w polskiej praktyce parlamentarnej*, Kraków 2000, s. 75–76.
- Źródło: *Unia Wolności wycofuje swoich ministrów z rządu*, 3.04.2020 r., dostępny w internecie: fakty.interia.pl [dostęp 28.05.2000 r.].
- Źródło: Barbara Breabăn, *Upadek rządu Leszka Millera*, 10.06.2014 r., dostępny w internecie: dompolski.ro [dostęp 3.04.2020 r.].

- Źródło: Bożena Dziemidok-Olszewska, *Odpowiedzialność polityczna rządu w III Rzeczypospolitej Polskiej i V Republice Francuskiej*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2010, nr 2, 3, s. 212.
- Źródło: Anna Dąbrowska, Mariusz Janicki, Wiesław Władyga, *Jak rządził premier Kaczyński*, 26.07.2011 r., dostępny w internecie: polityka.pl [dostęp 3.04.2020 r.].
- Źródło: *Kartka z kalendarza*, 27.10.2015 r., dostępny w internecie: wyborcza.pl [dostęp 3.04.2020 r.].
- Źródło: Stanisław Janecki, *Na stronie – Jak zostać premierem*, 29.11.2009 r., dostępny w internecie: wprost.pl [dostęp 18.05.2020 r.].
- Źródło: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, 21.10.2009 r., dostępny w internecie: sejm.gov.pl [dostęp 3.04.2020 r.].

Procedura powołania rządu i odpowiedzialność polityczna RM

Gmach Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.
Źródło: Adrian Gryczuk, licencja: CC BY-SA 3.0.

Kontrowersyjny publicysta Stanisław Janecki, w swoim artykule dla „Wprost”, w taki żartobliwy sposób udzielał rad „jak zostać premierem”.

” Stanisław Janecki

Na stronie – Jak zostać premierem

- I. Pozbądź się wszelkich wątpliwości, że się nie nadajesz na premiera (...). Wyrzuć z pamięci uwagi o swoich lukach w edukacji, niechęci do pracy, braku doświadczenia w kierowaniu choćby kioskiem warzywnym. Wszystkim, szczególnie tym, którzy cię dobrze znają, prezentuj się jako ktoś, kto przeszedł iluminację i w błysku prawdy posiadał wszelkie rozumy i kwalifikacje. Wedle zasady Nikodema Dyzmy: cholera, jest coś we mnie, czego ja, głupi, nie dostrzegalem.
- II. Obiecay wszystko, co tylko przyjdzie ci do głowy. Wszyscy wiedzą, że obiecanki to bzdury, ale lubią, żeby im te bzdury serwować (...) i –

wedle zasady porucznika Grubera z serialu „*Allo, Allo!*” – nie pozwól, żeby fakty przeszkodziły ci w obiecywaniu.

III. Przedstawiaj się jako swojak, chłopak z sąsiedztwa czy podwórka. Przeciętniacy nie tylko budzą sympatię, ale też wskazują, że nie są oddzieleni od ludu żadnym wysokim płotem, że awans jest w zasięgu ręki każdego (...).

IV. Zawsze używaj wobec siebie i swoich stronników tylko czasu teraźniejszego i przyszłego (wobec konkurentów – tylko przeszłego). O swoich dokonaniach mów tylko: „robimy”, „zrealizujemy”, „poprawimy”, „staramy się”, „zadbamy” itp. O przeciwnikach tylko: „zepsuli”, „nie zrealizowali”, „wykoślawili”, „zaniechali” itp. Nikogo nie można przecież rozliczyć z tego, co się robi lub zrobi. Wedle zasady Nikodema Dyzy: sprawa jest w załatwianiu.

V. Traktuj ludzi, w tym przyjaciół, wyłącznie instrumentalnie. Ty nigdy nie jesteś niczemu winien, oni – wszystkiemu (...).

VI. Bądź nieprzewidywalny (...). Niech nikt nie ma pewności, (...) że potrafi przewidzieć twoje ruchy. Wedle zasady ppor. Duba z powieści Haška o dzielnym wojaku Szwejku: wy mnie jeszcze nie znacie! Wy mnie znacie z tej dobrej strony, ale z tej złej to mnie dopiero poznacie.

VII. Cokolwiek złego by się działo, czekaj. Wyjdź z ukrycia dopiero wtedy, gdy masz gotowe rozwiązanie, gdy możesz winę zrzucić na innych, kiedy minie pierwsza fala społecznego rozgorączkowania. A jeśli to możliwe, nie zabieraj głosu w żadnej drażliwej sprawie, jeśli nie musisz. Wedle zasady mjr. Majora z „*Paragrafu 22*”: interesanci mogli się do niego zgłaszać tylko wtedy, gdy był nieobecny. Gdy był obecny, nie wolno było nikogo do niego wpuszczać.

VIII. Otaczaj się wyłącznie ludźmi gorszymi od siebie. Na ich tle będziesz mocarzem intelektu i wielkim strategiem. Wprawdzie nie mogą ci pomóc w rządzeniu, ale zapewnią ci klękę i opinię człowieka

„dotkniętego palcem geniuszu” (...).

IX. Miej jakieś dziwne hobby, a nawet bądź na jego tle maniakiem. To spowoduje, że zyskasz uznanie innych maniaków (tych nie brakuje) oraz sprawisz wrażenie, że coś cię w życiu naprawdę pasjonuje (...).

X. Nie trzymaj się desperacko zasad. Choćby tych ustalonych przez siebie samego. Nie pamiętaj, co obiecałeś. Dziw się, gdy ktoś cytuje twoje słowa z przeszłości. Zawsze bądź gotów do odwrócenia kota ogonem. Wedle zasady Milo Minderbindera z „*Paragrafu 22*”: możesz zbombardować nawet własne pozycje, jeśli da się na tym zarobić.

Źródło: Stanisław Janecki, *Na stronie – Jak zostać premierem*, 29.11.2009 r., dostępny w internecie: wprost.pl [dostęp 18.05.2020 r.].

Twoje cele

- Wyjaśnisz okoliczności wymagające sformowania kolejnej Rady Ministrów.
- Przeanalizujesz procedurę tworzenia Rady Ministrów.
- Scharakteryzujesz rodzaje odpowiedzialności rządu i członków Rady Ministrów.

Przeczytaj

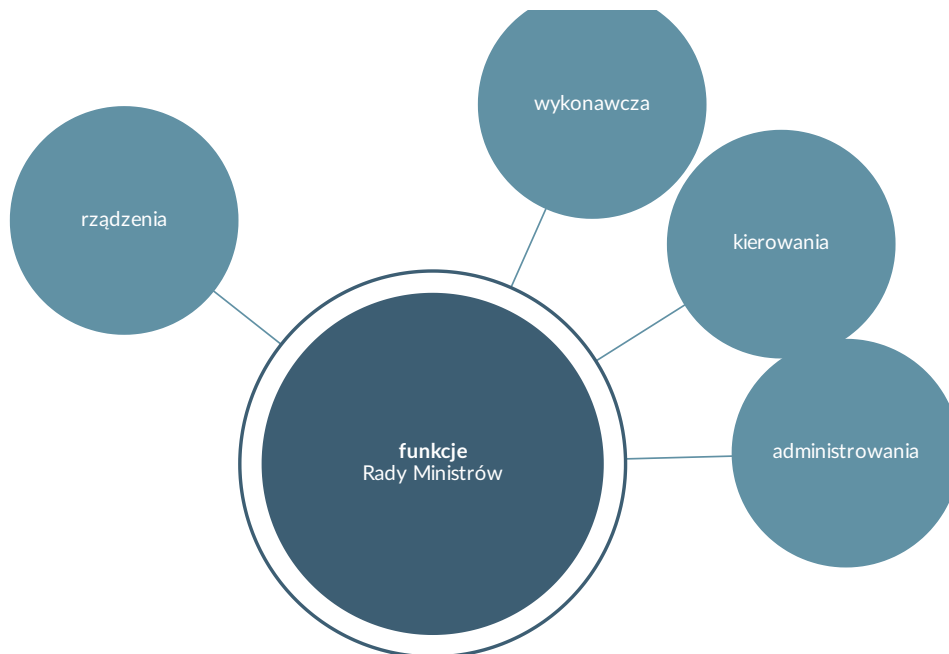
Pozycja ustrojowa Rady Ministrów

Zgodnie z art. 10 ust. 2 Konstytucji RP władzę wykonawczą sprawują Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i Rada Ministrów. Egzekutywa w Polsce jest więc dualistyczna, dwuczłonowa. Rada Ministrów jest drugim, obok Prezydenta RP, podstawowym organem władzy wykonawczej. Jest to naczelny i centralny organ władzy wykonawczej, powołany do prowadzenia polityki państwa i kierowania administracją rządową, którego skład, tryb powołania oraz sposób i zakres działania określają przepisy konstytucyjne i regulacje niższego rzędu. Termin „rząd” nie jest rozumiany jednolicie, w najwęższym znaczeniu obejmuje szefa rządu – premiera, ewentualnie wicepremierów oraz ministrów – członków rządu, i w tym znaczeniu jest on uważany za synonim Rady Ministrów. Niekiedy mianem rządu określany jest cały system organizacyjny podporządkowany Radzie Ministrów, a więc administracja rządowa. W skład administracji rządowej, oprócz członków Rady Ministrów, wchodzi podległe ministrom ministerstwa, kierownicy tzw. [urzędów centralnych](#) oraz terenowa administracja rządowa zorganizowana wokół urzędu wojewody bądź bezpośrednio podległa określonym organom stopnia centralnego. Administracja samorządowa pozostaje poza systemem administracji rządowej i obejmuje terenowe urzędy podporządkowane jednostkom [samorządu terytorialnego](#). Administracja publiczna to zbiorcze określenie całego systemu administracyjnego, obejmujące administrację rządową i samorządową. Konstytucja z 1997 r. używa wyłącznie terminu Rada Ministrów; nastąpiła dekonstytucjonalizacja pojęcia *rząd*, lecz jego wykorzystanie w języku potocznym wydaje się w pełni usprawiedliwione.

Pozycję ustrojową Rady Ministrów wyznaczają następujące cechy:

- jest jednym z dwóch podstawowych organów władzy wykonawczej, równorzędnym wobec prezydenta, któremu w żadnym stopniu nie jest podporządkowana;
- jest politycznie powiązana z sejmem, pochodzi z jego większości i w znacznym stopniu jest złożona z posłów; ponosi odpowiedzialność polityczną przed sejmem; ma charakter polityczny;

- prowadzi politykę wewnętrzną i zagraniczną państwa i do niej należą sprawy polityki państwa niezastrzeżone dla innych organów państwowych i samorządu terytorialnego (art. 146 ust. 1 i 2); Konstytucja ustanowiła więc zasadę domniemania kompetencji Rady Ministrów w dziedzinach polityki państwa.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Dymisja Rady Ministrów

Powoływanie Rady Ministrów jest wynikiem przyjęcia przez Prezydenta RP dymisji poprzedniego rządu. [Dymisja](#) RM to oświadczenie Prezesa RM, dokonane w imieniu rządu, stwierdzające wolę zakończenia urzędowania i otwierające procedurę tworzenia rządu.

Prezes RM składa **dymisję** w następujących przypadkach:

Dymisja składana jest na pierwszym posiedzeniu nowo wybranego sejmu i musi być przyjęta przez prezydenta. Konieczność złożenia dymisji

wynika z parlamentarnego systemu rządów i jego zasady, że wyłoniona w wyborach większość bierze odpowiedzialność za rządzenie państwem.

2

Jest to związane z dwoma sytuacjami:

- niepowodzeniem w uzyskaniu sejmowej akceptacji dla nowo tworzonego gabinetu, co oznacza przejście do następnych etapów procedury;
- niepowodzeniem już istniejącego gabinetu w uzyskaniu sejmowego poparcia dla swojej działalności; uruchomienie tej procedury należy do Prezesa RM i jest pozostawione jego swobodnemu uznaniu.

3

Jest to sytuacja pociągnięcia rządu do odpowiedzialności politycznej, ale może ona dojść do skutku tylko w procedurze „konstruktywnego wotum nieufności”.

4

Premier może w każdym czasie złożyć rezygnację, decyzja taka jest pozostawiona jego uznaniu i nie wymaga zgody pozostałych członków rządu (sama Rada Ministrów nie może podjąć uchwały o złożeniu dymisji). Konstytucja przewiduje jednak, że w takim przypadku prezydent może odmówić przyjęcia dymisji Rady Ministrów (w pozostałych nie może), co budzi uzasadnione wątpliwości, trudno bowiem wymagać od rządu, aby pełnił funkcje wbrew swojej woli. Analogiczny skutek, jak złożenie dymisji, wywołałaby śmierć premiera. Rada

Ministrów działa pod kierownictwem określonej osoby, a jej odejście wyklucza dalsze funkcjonowanie pozostałego składu.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Sala im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w gmachu Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, w której odbywają się posiedzenia Rady Ministrów.

Źródło: Kanclerz99, licencja: CC BY-SA 4.0.

Złożenie dymisji i jej przyjęcie nie kładzie natychmiastowego kresu istnienia i funkcjonowania dotychczasowej Rady Ministrów. Przyjmując dymisję, prezydent jest zobowiązany do powierzenia rządowi dalszego sprawowania obowiązków do czasu wyboru nowej Rady Ministrów (art. 162 ust. 3). Rozwiązanie takie służy realizacji zasady, że państwo nie może pozostać bez rządu, dawny rząd funkcjonuje więc do czasu powołania nowego. Konstytucja nie ogranicza kompetencji gabinetu sprawującego obowiązki, co oznacza, że może on podejmować wszelkie decyzje leżące w zakresie działania Rady

Ministrów. Zwyczaj polityczny nakazuje jednak, aby powstrzymywała się ona od strategicznych państwowych decyzji i ograniczyła się do bieżącego zarządu sprawami państwowymi. Przyjęcie dymisji Rady Ministrów rodzi istotne skutki dla systemu administracji rządowej, zobowiązuje bowiem do złożenia dymisji sekretarzy i podsekretarzy stanu oraz wojewodów i wicewojewodów.

Powoływanie Rady Ministrów

Powoływanie Rady Ministrów jest procesem składającym się z wielu czynności (zarówno prawnych, jak i faktycznych), których celem jest powstanie (ukonstytuowanie się) tego organu. Rada Ministrów powoływana jest przez Prezydenta RP, który musi liczyć się ze stanowiskiem większości sejmowej, rząd pochodzi bowiem z parlamentu. Ten podział kompetencji między Prezydentem RP a Sejmem RP nie jest

jednak równoważny, ponieważ jest możliwe powołanie rządu bez zgody prezydenta, a nie jest to możliwe bez zgody sejmu. RM nie jest organem kadencyjnym, ale okres jej funkcjonowania jest ograniczony kadencją sejmu.

Przyjęcie przez prezydenta dymisji otwiera **proces tworzenia nowego rządu**. Składa się on z systemu procedur uszeregowanych w taki sposób, że niepowodzenie jednej procedury powoduje przejście do następnej. Procedury te uruchamiane są w ściśle określonej kolejności i charakteryzują się malejącym stopniem rygoryzmu warunków, które są niezbędne do utworzenia rządu. Wśród procedur powołania rządu można wyróżnić procedurę zasadniczą oraz dwie procedury rezerwowe.

Procedura zasadnicza

Obejmuje trzy podstawowe stadia:

- desygnowanie premiera;
- powołanie Rady Ministrów;
- uzyskanie przez Radę Ministrów wotum zaufania od sejmu.

Proces tworzenia rządu rozpoczyna się desygnowaniem Prezesa Rady Ministrów przez Prezydenta RP. Desygnowanie oznacza wyznaczenie kandydata na urząd premiera i upoważnienie go do podjęcia działań zmierzających do sformowania nowego gabinetu. Kandydatem takim zostaje zwykle polityk reprezentujący najliczniejszą frakcję sejmową lub przedstawiciel koalicji, wyłoniony w wyniku konsultacji prowadzonych przez prezydenta z partiami parlamentarnymi.

Desygnowany Prezes Rady Ministrów, na podstawie przeprowadzonych rozmów i uzgodnień politycznych, przedkłada prezydentowi propozycje składu Rady Ministrów. Prezydent powołuje Prezesa Rady Ministrów i pozostałych członków rządu oraz odbiera od nich przysięgę. Wszystkie te czynności muszą nastąpić przed upływem 14 dni, licząc od dnia pierwszego posiedzenia sejmu lub dnia przyjęcia dymisji rządu.

Prezes Rady Ministrów w ciągu 14 dni od dnia powołania ubiega się o uzyskanie inwestytury, czyli formalnej zgody na rozpoczęcie działalności. W tym celu przedstawia sejmowi program działania Rady Ministrów oraz zgłasza wniosek

o udzielenie jej wotum zaufania. Tak więc premier występuje na posiedzeniu sejmku z *exposé*, nad którym przeprowadzana jest dyskusja. Udzielenie Radzie Ministrów inwestytury następuje w drodze wotum zaufania. Udzielane jest ono bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów. Jeżeli zabraknie takiej większości, wniosek uznaje się za odrzucony. Wówczas premier składa dymisję, a prezydent ma obowiązek ją przyjąć i powierzyć rządowi dalsze sprawowanie obowiązków.

Pierwsza procedura rezerwowa

Uruchamiana jest w przypadku niepowodzenia zasadniczej procedury. Inicjowana jest ona przez sejm, który w ciągu 14 dni powinien dokonać wyboru Prezesa Rady Ministrów oraz proponowanych przez niego członków Rady Ministrów bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

Postępowanie sejmowe obejmuje dwa stadia:

- w pierwszym dochodzi do wyboru Prezesa Rady Ministrów bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów (kandydata na premiera mogą zgłaszać grupy liczące co najmniej 46 posłów);
- wybrany premier przedstawia sejmowi program działania i skład rządu, stawia wniosek o wotum zaufania dla rządu, które otrzymuje bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów. Uchwałę o wyborze rządu marszałek sejmku przekazuje niezwłocznie prezydentowi, który powołuje tak wybraną Radę Ministrów i odbiera od niej przysięgę.

Druga procedura rezerwowa

Stosowana w przypadku, gdy dwie pierwsze nie doprowadziły do powstania Rady Ministrów, charakteryzuje się obniżeniem poparcia sejmowego potrzebnego do jej przeprowadzenia. Przebiega ona identycznie jak procedura zasadnicza, z tą różnicą, że wotum zaufania udzielane jest zwykłą większością głosów.

W tym trybie inicjatywa ponownie przechodzi w ręce prezydenta, który w ciągu 14 dni powołuje Prezesa Rady Ministrów, na jego wniosek pozostałych członków rządu i odbiera od nich przysięgę. Sejm, w ciągu 14 dni od powołania, udziela Radzie Ministrów wotum zaufania zwykłą większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

Jeżeli i ta procedura nie doprowadzi do pozytywnego rezultatu, wówczas prezydent skraca kadencję sejmu i zarządza przedterminowe wybory parlamentarne (art. 155 ust. 2). Jest to posunięcie drastyczne, ale podejmowane w sytuacji kryzysu politycznego.

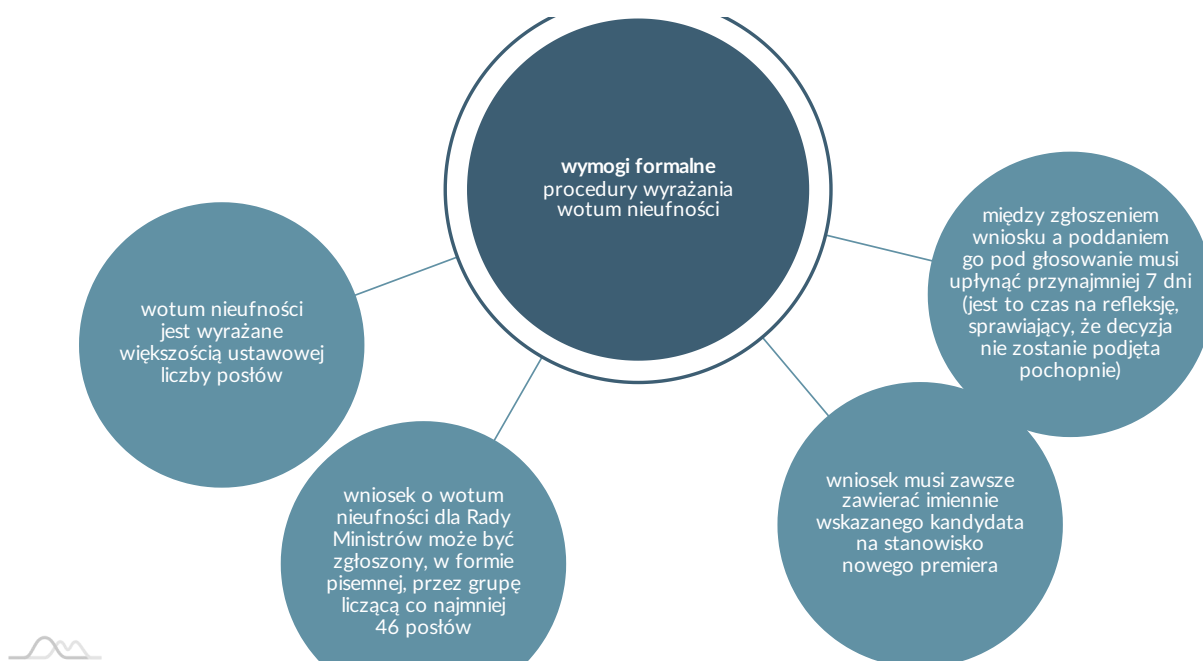
Odpowiedzialność Rady Ministrów

Aby działalność rządu była korygowana i aby można było odwołać rząd niewypełniający swoich funkcji lub łamiący prawo, wprowadzono odpowiedzialność rządu. Są dwie formy odpowiedzialności rządu:

- odpowiedzialność polityczna, zwana też parlamentarną, występuje wówczas, gdy zachodzą rozbieżności między polityką postulowaną przez większość parlamentarną a realizowaną przez rząd;
- odpowiedzialność konstytucyjna, zwana też prawną, jest odpowiedzialnością za naruszenie prawa.

Rada Ministrów ponosi za swoją działalność **odpowiedzialność polityczną przed sejmem**, tzn. może być zmuszona do dymisji, jeżeli sejm negatywnie oceni jej działalność. Konstytucja wprowadza dwa rodzaje odpowiedzialności politycznej rządu: solidarną, czyli zbiorową, oraz indywidualną, którą konstytucja odnosi do każdego z członków rządu z wyłączeniem premiera, bowiem wymuszenie dymisji premiera skutkuje jednoczesną dymisją całego rządu. Odpowiedzialność solidarna może być egzekwowana w dwóch procedurach: [wotum nieufności](#) i [wotum zaufania](#).

Wotum nieufności jest narzędziem stosowanym przez opozycję parlamentarną, zmierzającym do wyrażenia swej dezaprobaty dla polityki rządu i usunięcia tegoż. W polskich rozwiązaniach konstytucyjnych znalazł się mechanizm stabilizujący i wzmacniający pozycję rządu oraz ograniczający możliwość jego odwołania – **konstruktywne wotum nieufności**. Oznacza to, że jedyną drogą usunięcia rządu jest jednoczesne dokonanie wyboru nowego premiera. Tak więc sejm może obalić rząd jedynie wówczas, gdy uformowała się w nim nowa, pozytywna większość zdolna do wyłonienia nowego gabinetu. Podkreślić należy, że konstytucja ustanawia wotum nieufności tylko w jego konstruktywnej formie, nie ma możliwości złożenia wniosku o zwykłe wotum nieufności (Mała konstytucja z roku 1992 dopuszczała taką możliwość).

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

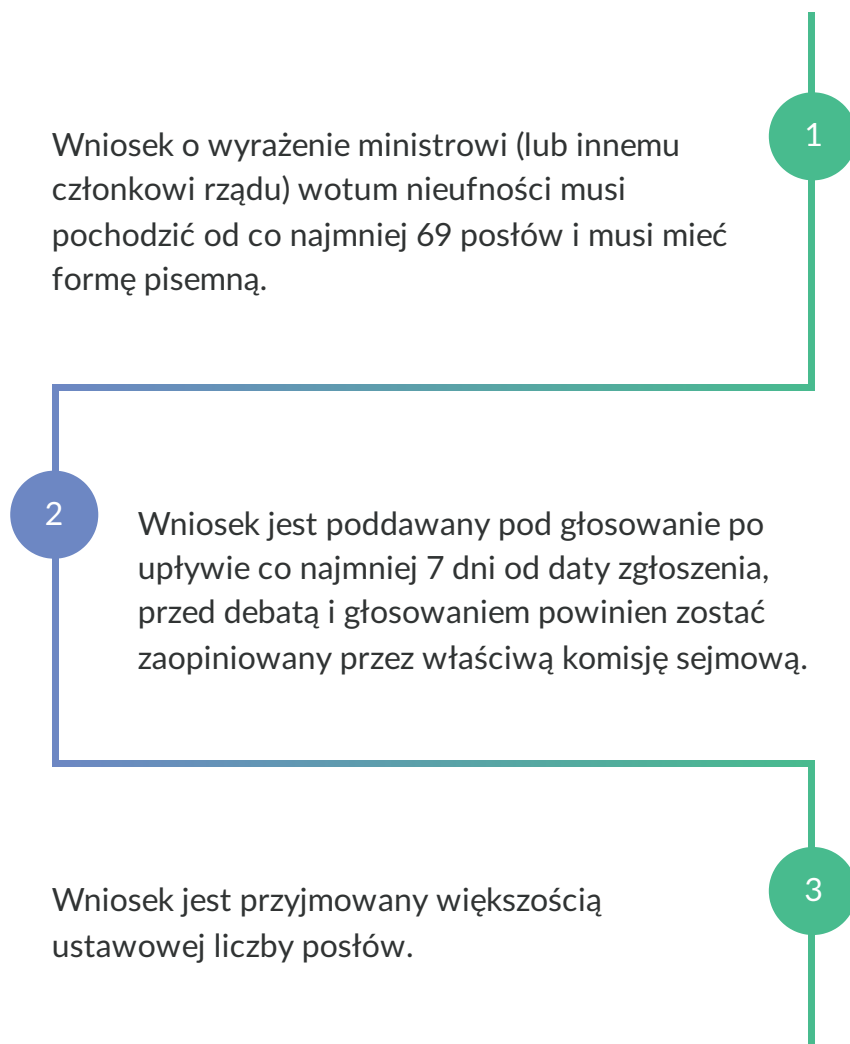
Przeprowadzane jest jedno głosowanie, podczas którego posłowie decydują **jednocześnie** o usunięciu dotychczasowego premiera i o wyborze nowego.

Jeżeli wniosek nie uzyska wymaganej większości, jest on odrzucony. Rodzi to zakaz wnioskowania o wotum nieufności przez okres 3 miesięcy od dnia postawienia pierwszego wniosku. Zakaz ten nie ma zastosowania, jeżeli z nowym wnioskiem wystąpi co najmniej 115 posłów.

Jeżeli wniosek o wotum nieufności dla rządu zostanie przegłosowany, wówczas odwołany premier składa dymisję, a prezydent musi tę dymisję przyjąć. Prezydent jest zobowiązany powołać wybranego przez sejm Prezesa Rady Ministrów i (na jego wniosek) pozostałych członków rządu. Dobór składu rządu należy do samodzielnej decyzji premiera.

Poszczególni członkowie rządu (oprócz premiera) mogą być pociągnięci do **odpowiedzialności indywidualnej** za sprawy należące do ich kompetencji bądź powierzone im przez Prezesa Rady Ministrów.

Procedura pociągnięcia członka rządu do odpowiedzialności politycznej, obejmuje następujące wymogi formalne:

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

W odróżnieniu od wniosku o wotum nieufności dla rządu, wniosek o wotum nieufności dla członka rządu nie ma charakteru konstruktywnego, nie zawiera więc imiennego wskazania kandydata na członka rządu. Jest to skutkiem przyjęcia zasady, że dobór członków rządu należy do premiera.

Jeżeli wniosek o wyrażenie wotum nieufności wobec członka rządu zostanie przyjęty, prezydent zobowiązany jest odwołać go ze stanowiska. Natomiast jeżeli zostanie odrzucony, to jego ponowne zgłoszenie dopuszczalne jest dopiero po upływie trzech miesięcy od dnia zgłoszenia poprzedniego wniosku, chyba że z nowym wnioskiem

wystąpi grupa co najmniej 115 posłów. Członkowie rządu ponoszą także odpowiedzialność polityczną przed Prezesem Rady Ministrów, który w każdym czasie i z każdego powodu może zażądać od nich złożenia dymisji ze stanowiska.

Instytucja **wotum zaufania** polega na tym, że o poparcie sejmu zabiega Prezes Rady Ministrów i to on jest inicjatorem wniosku. Wotum zaufania występuje na gruncie konstytucji w dwóch różnych sytuacjach: w procesie powołania rządu, kiedy premier, po wygłoszeniu exposé musi postawić wniosek o wotum zaufania dla rządu, oraz podczas funkcjonowania Rady Ministrów. W tej drugiej sytuacji, zgodnie z art. 160 Konstytucji RP, Prezes Rady Ministrów może zwrócić się do sejmu o wyrażenie Radzie Ministrów wotum zaufania, więc może mieć to miejsce w każdym czasie i z każdego powodu. Wotum zaufania jest udzielane rządowi przez sejm większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów. Przyjęcie przez sejm wniosku wzmacnia pozycję rządu, a jego odrzucenie powoduje obowiązek złożenia przez rząd dymisji.

Exposé premiera Mateusza Morawieckiego w Sejmie RP 12 grudnia 2017 roku.

Źródło: Kancelaria Sejmu, Krzysztof Białoskórski, licencja: CC BY 2.0.

Premier i członkowie rządu ponoszą także za swoją działalność **odpowiedzialność konstytucyjną**, za naruszenie konstytucji lub ustawy (delikt konstytucyjny) bądź za przestępstwo popełnione w związku z zajmowanym stanowiskiem (art. 156 ust. 1).

O pociągnięciu do odpowiedzialności konstytucyjnej decyduje sejm. Wniosek taki może zgłosić prezydent lub co najmniej 115 posłów. Jest on kierowany do sejmu, a rozpatruje go sejmowa Komisja Odpowiedzialności Konstytucyjnej. Uchwała sejmu w sprawie pociągnięcia członka rządu do odpowiedzialności konstytucyjnej jest podejmowana większością 3/5 ustawowej liczby posłów (co najmniej 276 głosów). Sprawę rozstrzyga wówczas Trybunał Stanu.

Słownik

dymisja

zwolnienie lub rezygnacja z zajmowanego stanowiska lub urzędu

exposé

przemówienie programowe przedstawiane przez przewodniczącego rządu (desygnowanego na premiera) na forum parlamentu (jednej z jego izb)

samorząd terytorialny

organizacja społeczności lokalnej (gmina, powiat) lub regionalnej (województwo) i jednocześnie forma administracji publicznej, w której mieszkańcy tworzą z mocy prawa wspólnotę i względnie samodzielnie decydują o realizacji zadań administracyjnych, wynikających z potrzeb tej wspólnoty na danym terytorium i dozwolonych samorządowi przez ustawy, pod określonym ustawowo nadzorem administracji rządowej

urząd centralny

kierownik organu, urzędu lub jednostki o innej nazwie, podlegającego Radzie Ministrów, Prezesowi Rady Ministrów czy ministrowi i utworzonego na podstawie szczególnej ustawy, który w odróżnieniu od osób stojących na czele organów naczelnych nie wchodzi w skład Rady Ministrów (mimo że ich zakres zadań i kompetencji rozciąga się na terytorium całego państwa)

wotum nieufności

podjęta w specjalnym głosowaniu uchwała parlamentu w systemie rządów parlamentarno-gabinetowych, wyrażająca brak zaufania do działalności ministra albo rządu, prowadząca do ich dymisji

wotum zaufania

podjęta w specjalnym głosowaniu uchwała parlamentu w systemie rządów parlamentarno-gabinetowych, wyrażająca zaufanie do działalności rządu, kończąca proces powoływania rządu lub aprobuująca jego bieżącą działalność

Polecenie 1

Wysłuchaj nagrania fragmentów Konstytucji RP oraz komentarza konstytucjonalisty prof. Wiesława Skrzydły, dotyczących procedury powoływania Rady Ministrów.

Procedura powoływania Rady Ministrów

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PaKzbmZIK>

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Artykuł 154.1.

Prezydent Rzeczypospolitej desygnuje Prezesa Rady Ministrów, który proponuje skład Rady Ministrów. Prezydent Rzeczypospolitej powołuje Prezesa Rady Ministrów wraz z pozostałymi członkami Rady Ministrów w ciągu 14 dni od dnia pierwszego posiedzenia Sejmu lub przyjęcia dymisji poprzedniej Rady Ministrów i odbiera przysięgę od członków nowo powołanej Rady Ministrów.

Proces tworzenia rządu rozpoczyna Prezydent, desygnując Prezesa Rady Ministrów, którym zostaje polityk reprezentujący albo najliczniejszą w Sejmie partię polityczną, albo przedstawiciel koalicji (...). Desygnując premiera, Prezydent nie jest prawnie niczym skrzepowany w doborze kandydata, winien jednak kierować się troską o to, aby rząd mógł uzyskać poparcie większości w Sejmie (...).

Desygnowanie premiera nie przesądza sprawy, kto zostanie premierem, gdyż ostateczna decyzja zależy od rezultatów powierzonej misji. Dwukrotnie już desygnowani premierzy (Jan Olszewski w 1990 roku i Bronisław Geremek w 1991 roku) rezygnowali z powierzonej im misji, nie mogąc doprowadzić jej do pomyślnego rezultatu.

Fiaskiem może się zakończyć nie tylko misja desygnowanego premiera, znane są bowiem (...) przypadki rezygnowania premiera już wybranego przez Sejm (na przykład Waldemar Pawlak w 1992 roku, który po miesiącu bezowocnych prób zrezygnował ze stanowiska).

Na podstawie przeprowadzonych rozmów politycznych desygnowany premier przedstawia Prezydentowi propozycje składu rządu. Nie jest przy tym zobowiązany do wcześniejszych uzgodnień z Prezydentem przedstawianych kandydatów (...). Prezydent powołuje premiera i pozostałych członków rządu w ciągu 14 dni od dnia pierwszego posiedzenia Sejmu lub od dnia przyjęcia dymisji poprzedniej Rady Ministrów. Odbiera przysięgę od członków nowego rządu i wręcza im nominacje.

Tryb postępowania Prezydenta i Sejmu został konstytucyjnie określony, natomiast działania desygnowanego premiera do reglamentacji prawnej nadają się tylko częściowo. Płaszczyzna ta należy raczej do sfery życia politycznego, którą trudno w pełni uregulować prawnie.

Rola desygnowanego premiera jest w tej dziedzinie zasadnicza. Po desygnacji podejmuje on rozmowy polityczne zmierzające do stworzenia koalicji, co jest niezbędne w warunkach systemu wielopartyjnego. Z powodu braku wyraźnej większości w Sejmie rozmowy w poszukiwaniu koalicji mogą być długotrwałe, (...) często trwają nadal aż do momentu powołania rządu (wymowny przykład takiej sytuacji wystąpił w Polsce po wyborach w 1997 roku). Rozmowy dotyczące utworzenia koalicji obejmują także kwestie składu przyszłego rządu, podziału resortów między koalicjantów, personalnego doboru członków rządu i tym podobne. Jest to najtrudniejszy i najbardziej żmudny okres prac przed przedstawieniem Prezydentowi listy członków Rady Ministrów.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Artykuł 154.2.

Prezes Rady Ministrów, w ciągu 14 dni od dnia powołania przez Prezydenta Rzeczypospolitej, przedstawia Sejmowi program działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania. Wotum zaufania Sejm uchwala bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

Proces powoływania rządu obejmuje także pewne uprawnienia Sejmu, gdyż nowo powołany premier winien w ciągu 14 dni przedstawić Sejmowi program działania gabinetu i zgłosić wniosek o wotum zaufania dla rządu.

Opracowanie programu działania Rady Ministrów stanowi ważny etap rozmów koalicyjnych, a program ten stanowi dla Sejmu podstawę podjęcia uchwały dotyczącej wotum zaufania. Nieudzielenie tego wotum zobowiązuje jednak premiera do złożenia dymisji rządu (...).

Tryb postępowania w sprawie wotum zaufania określa artykuł 61a regulaminu Sejmu. Przewiduje on przeprowadzenie dyskusji nad exposé premiera, zawierającym program działania Rady Ministrów, a także nad wnioskiem o wotum zaufania. Pod głosowanie stawia się tylko wniosek premiera, inne wnioski są niedopuszczalne. Do przyjęcia uchwały w tej sprawie wymagana jest bezwzględna większość co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

Określony w artykule 154 ustęp 1 i 2 tryb powoływania rządu powinien w warunkach normalnych zaowocować powstaniem Rady Ministrów i podjęciem przez nią działalności. Przewidziano także na wypadek kryzysu spowodowanego brakiem większości parlamentarnej dwa rozwiązania awaryjne. Określa je (...) artykuł 154.3., a także artykuł 155 konstytucji.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Artykuł 154.3.

W razie niepowołania Rady Ministrów w trybie ustępu 1 lub nieudzielenia jej wotum zaufania w trybie ustępu 2 Sejm w ciągu 14 dni od upływu terminów określonych w ustępie 1 lub ustępie 2 wybiera Prezesa Rady Ministrów oraz proponowanych przez niego członków Rady Ministrów bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów. Prezydent Rzeczypospolitej powołuje tak wybraną Radę Ministrów i odbiera przysięgę od jej członków.

Jeśli (...) desygnowany przez Prezydenta premier nie zdoła wykonać zadania albo gdy rząd nie uzyska wotum zaufania, dalsze działania przejmuje Sejm. Wówczas kandydata na premiera może zgłosić co najmniej 46 posłów w terminie wyznaczonym przez Marszałka Sejmu. Sejm wybiera premiera, który następnie przedstawia Sejmowi program działania rządu i proponowany skład Rady Ministrów. Uchwałę o wyborze Marszałek Sejmu przekazuje niezwłocznie Prezydentowi. Wyboru premiera i członków Rady Ministrów Sejm winien dokonać w ciągu 14 dni bezwzględną większością głosów, a do Prezydenta należy już tylko odebranie przysięgi od członków rządu i wręczenie nominacji. W tym trybie

powoływania rządu inicjatywa należy więc do Sejmu, wyraźnemu zaś ograniczeniu ulega rola Prezydenta.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Artykuł 155.1.

W razie niepowołania Rady Ministrów w trybie artykułu 154 ustęp 3 Prezydent Rzeczypospolitej w ciągu 14 dni powołuje Prezesa Rady Ministrów i na jego wniosek pozostałych członków Rady Ministrów oraz odbiera od nich przysięgę. Sejm w ciągu 14 dni od dnia powołania Rady Ministrów przez Prezydenta Rzeczypospolitej udziela jej wotum zaufania większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

W trzecim trybie powoływania rządu będącym drugim trybem awaryjnym inicjatywa ponownie przechodzi do Prezydenta, który w ciągu 14 dni powołuje premiera, a na jego wniosek pozostałych członków rządu i odbiera od nich przysięgę. Sejm w ciągu kolejnych 14 dni powinien udzielić temu rządowi wotum zaufania i wystarcza do tego już tylko zwykła większość głosów, czyli większość głosów popierających wobec głosów negatywnych, a głosy wstrzymujące się nie są brane w rachubę. W tym przypadku zatem Konstytucja rezygnuje z wymogu większości bezwzględnej (...) wynoszącej ponad połowę oddanych głosów.

W tym właśnie trybie awaryjnym doszło w czerwcu 2004 roku do powołania rządu Marka Belki, z tym że rząd, który powstał, uzyskał wotum zaufania bezwzględną większością głosów, mimo że koalicja rządząca cieszyła się poparciem klubów, które takiej większości nie stanowiły. Jednak w obliczu groźby, iż nieudzielenie wotum zaufania w ramach tej procedury doprowadzi do skrócenia kadencji Sejmu i zarządzenia przedterminowych wyborów parlamentarnych, członkowie kilku kół parlamentarnych głosowali za wotum zaufania. Wynik głosowania wcale zatem nie oznaczał, że rząd Marka Belki miał wystarczające, większościowe zaplecze parlamentarne.

Gdyby i ten tryb nie dał pozytywnego rezultatu, sytuacja taka zobowiązuje Prezydenta do skrócenia kadencji i zrządzenia przedterminowych wyborów parlamentarnych, gdyż istniejący stan rzeczy świadczy o występowaniu głębokiego kryzysu politycznego wynikającego z braku większości sejmowej.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Artykuł 155.2.

W razie nieudzielenia Radzie Ministrów wotum zaufania w trybie określonym w ustępie 1 Prezydent Rzeczypospolitej skraca kadencję Sejmu i zarządza wybory.

Źródła cytatów: Wiesław Skrzydło, *Ustrój polityczny RP w świetle Konstytucji z 1997 roku*, Warszawa 2009; Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 r., sejm.gov.pl

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Uzupełnij schemat ilustrujący procedurę powoływania Rady Ministrów.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wybierz prawidłową odpowiedź.

W Rzeczypospolitej Polskiej pod wnioskiem o wotum nieufności dla Rady Ministrów musi podpisać się co najmniej...

- ☐ 25% posłów.
- ☐ żadna z odpowiedzi nie jest prawidłowa
- ☐ 10% posłów.
- ☐ 50% posłów.

Ćwiczenie 2

Uzupełnij tekst.

[] egzekwuje odpowiedzialność [], zwaną także parlamentarną (czyli za działalność i decyzje polityczne) rządu, za pomocą instytucji []. Odpowiedzialność ta ma charakter [], jeśli dotyczy całego rządu lub [] w odniesieniu do poszczególnych [].

Wniosek o wotum nieufności w stosunku do rządu ma w Polsce charakter [], ponieważ musi zawierać imienne wskazanie [] na stanowisko Prezesa Rady Ministrów. Uchwalenie takiego wniosku powoduje nie tylko odwołanie dotychczasowej Rady Ministrów, ale jednocześnie oznacza wybór nowego premiera, dokonany tym samym aktem.

Sejm może też pociągnąć członków Rady Ministrów do odpowiedzialności [] przed Trybunałem [] za naruszenie [] lub ustawy, w związku z zajmowanym stanowiskiem lub w zakresie swojego [].

posłów

konstytucyjnej

Sejm

konstruktywny

wotum nieufności

urzędowania

polityczną

wotum zaufania

ministrów

indywidualny

jawny

konstytucyjnym

prawa

Stanu

senat

solidarny

konstytucji

kandydata

Ćwiczenie 3

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

” *Konstytucja Francji*

Artykuł 23

Funkcje członka rządu są niepołączalne ze sprawowaniem wszelkiego mandatu parlamentarnego, z wszelką funkcją przedstawicielstwa zawodowego o charakterze ogólnopaństwowym, z wszelkim urzędem publicznym albo z działalnością zawodową.

Źródło: *Konstytucja Francji*, tłum. Wiesław Skrzydło, dostępny w internecie: libr.sejm.gov.pl [dostęp 3.04.2020 r.].

Rozstrzygnij, czy zasada niełączenia funkcji członka rządu z innymi rodzajami działalności we Francji jest bardziej rygorystyczna niż w Polsce. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Rozstrzygnięcie:

tak

Uzasadnienie:

” **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.**

Art. 154

1. Prezydent Rzeczypospolitej desygnuje Prezesa Rady Ministrów, który proponuje skład Rady Ministrów. Prezydent Rzeczypospolitej powołuje Prezesa Rady Ministrów wraz z pozostałymi członkami Rady Ministrów w ciągu 14 dni od dnia pierwszego posiedzenia Sejmu lub przyjęcia dymisji poprzedniej Rady Ministrów i odbiera przysięgę od członków nowo powołanej Rady Ministrów.
2. Prezes Rady Ministrów, w ciągu 14 dni od dnia powołania przez Prezydenta Rzeczypospolitej, przedstawia Sejmowi program działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania. Wotum zaufania Sejm uchwała bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.
3. W razie niepowołania Rady Ministrów w trybie ust. 1 lub nieudzielenia jej wotum zaufania w trybie ust. 2 Sejm w ciągu 14 dni od upływu terminów określonych w ust. 1 lub ust. 2 wybiera Prezesa Rady Ministrów oraz proponowanych przez niego członków Rady Ministrów bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów. Prezydent Rzeczypospolitej powołuje tak wybraną Radę Ministrów i odbiera przysięgę od jej członków.

Art. 155

1. W razie niepowołania Rady Ministrów w trybie art. 154 ust. 3 Prezydent Rzeczypospolitej w ciągu 14 dni powołuje Prezesa Rady Ministrów i na jego wniosek pozostałych członków Rady Ministrów oraz odbiera od nich przysięgę. Sejm w ciągu 14 dni od dnia powołania Rady Ministrów przez Prezydenta Rzeczypospolitej udziela jej wotum zaufania większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.
2. W razie nieudzielenia Radzie Ministrów wotum zaufania w trybie określonym w ust. 1, Prezydent Rzeczypospolitej skracą kadencję Sejmu i zarządza wybory.

Źródło: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, 21.10.2009 r., dostępny w internecie: sejm.gov.pl [dostęp 3.04.2020 r.].

Przeanalizuj przepisy Konstytucji RP i oblicz, ile dni od pierwszego posiedzenia sejmu może zająć procedura tworzenia Rady Ministrów.

Materiały źródłowe do ćwiczeń 5 i 6.

Źródło I

” Tomasz Litwin

Rząd mniejszościowy w polskiej praktyce parlamentarnej

Rząd mniejszościowy nie jest w polskim parlamentarzystwie zjawiskiem nowym. Ta forma sprawowania władzy pojawiła się już w dwudziestolecie międzywojennym. Głównym powodem istnienia takiej formy rządów była bardzo duża niestabilność koalicji

parlamentarnych. Ani Konstytucja, ani inne przepisy prawne nie przewidują specjalnych przepisów odnośnie do rządu mniejszościowego, zatem jest to pojęcie doktrynalne, a nie prawne. Aby scharakteryzować rząd mniejszościowy w świetle obecnej konstytucji należy wyróżnić jego następujące cechy:

- rząd albo osoba premiera (w przypadku gdy zmiana rządu następuje w wyniku konstruktywnego wotum nieufności) mogą zostać zaakceptowane przez większość parlamentarną dzięki poparciu go albo „milczącą aprobatą” (...);
- rząd mniejszościowy może też powstać w wyniku rozpadu dotychczasowej koalicji (...);
- rząd nie posiada stałego poparcia większości parlamentarnej, członkami rządu są przeważnie politycy związani z jedną partią, rząd uzyskuje swoje cele przez uzgadnianie stanowisk z różnymi środowiskami w parlamencie w zależności od problematyki swoich inicjatyw.

Rządy mniejszościowe (przeważnie monopartyjne) stają się coraz częstszym wyjątkiem od zasady tworzenia przeważnie dwu-, rzadziej trójpartyjnych koalicji i w konsekwencji rządów większościowych. Porównując rządy posiadające poparcie większości sejmowej do rządów mniejszościowych, te drugie należy ocenić negatywnie. Koalicja większościowa w przeciwieństwie do rządów mniejszościowych pozwala na sprawne i szybkie procedowanie aktów prawnych w Sejmie, a nawet przeprowadzanie ważnych społecznie reform. Istnienie koalicji większościowej powoduje także, że inicjatywy podjęte w celu odwołania poszczególnych ministrów (lub

pociągnięcia ich do odpowiedzialności konstytucyjnej) stają się raczej wyrazem sprzeciwu opozycji wobec polityki danego członka rządu, a nie realną groźbą przymusowej zmiany składu rządu.

Istnienie koalicji większościowej zapewnia zatem – w przeciwieństwie do rządów mniejszościowych – stabilność funkcjonowania Rady Ministrów.

Źródło: Tomasz Litwin, *Rząd mniejszościowy w polskiej praktyce parlamentarnej*, Kraków 2000, s. 75–76.

Źródło II

” *Unia Wolności wycofuje swoich ministrów z rządu*

Niedziela, 28 maja 2000

W Warszawie przed południem zebrała się Rada Krajowa Unii Wolności, która zdecydowała o wyjściu unijnych ministrów z rządu (...).

– Zrobiłem wszystko dla utrzymania koalicji AWS-UW, bo rząd mniejszościowy jest zawsze mniej skuteczny – mówi premier Jerzy Buzek (...). Podkreślił, że władze obu ugrupowań zadecydują, czy koalicja zostanie odnowiona. – Do tego czasu rząd musi sprawnie działać – powiedział premier. Unijni ministrowie zadeklarowali, że będą pełnić swoje obowiązki do czasu podpisania ich dymisji przez prezydenta (...). Unia wychodzi z rządu między innymi dlatego, że nie było odpowiedniego wsparcia w parlamencie dla uzgodnionych wcześniej posunięć. Poza tym unitom nie podobało się to, że część AWS razem z opozycją popierała rozwiązania szkodliwe i sprzeczne ze strategią rządu.

Źródło: *Unia Wolności wycofuje swoich ministrów z rządu*, 3.04.2020 r., dostępny w internecie: fakty.interia.pl [dostęp 28.05.2000 r.].

” Barbara Breabăn

Upadek rządu Leszka Millera

Sytuacja gospodarcza w 2003 r. była nadal zła (...). Rządowa koalicja zamiast prób przeciwdziałania kryzysowi zajmowała się głównie własnymi interesami. W wyniku nieporozumień w rządzie na początku 2003 r. odeszli ministrowie skarbu Wiesław Kaczmarek i gospodarki Jacek Piechota.

W połowie stycznia 2003 r. prezydent Aleksander Kwaśniewski zawetował ustawę o biopaliwach, uchwaloną za sprawą PSL, a zmuszającą kierowców do tankowania paliw o niebezpiecznie wysokiej dla silników zawartości paliw pochodzenia roślinnego. Zaostrzyło to stosunki między koalicjantami. 1 marca rozmowy w sprawie utrzymania koalicji zakończyły się fiaskiem, a premier Leszek Miller był zmuszony ogłosić koniec koalicji. Po wycofaniu się z rządu wicepremiera Jarosława Kalinowskiego i ministrów z PSL, gabinet Millera stał się rządem mniejszościowym.

2 kwietnia 2003 r. prezydent Kwaśniewski i premier Miller zaproponowali przedterminowe wybory w czerwcu 2003 r., a więc łącznie z referendum w sprawie akcesu Polski do Unii Europejskiej. Liczyli, że do tej pory uda się utrzymać względnie wysokie poparcie dla obozu rządzącego, a popularność członkostwa w Unii da im dodatkowy atut.

Opierając się na korzystnym wyniku referendum unijnego z czerwca 2003 r., premier Miller usiłował wzmocnić pozycję swego gabinetu, występując o wotum zaufania do sejmu i 13 czerwca otrzymał je. Nie

był to sukces na miarę oczekiwań, gdyż popularność rządu Millera była już mniejsza niż dwa lata wcześniej rządu Jerzego Buzka. Przyczyną spadku notowań władz postkomunistycznych była nieskuteczność, a także ujawniane stale afery i skandale.

Na wiosnę 2004 r. rząd Millera znajdował się w sytuacji krytycznej. Szef SLD, Krzysztof Janik, otwarcie żądał ustąpienia Millera, który początkowo opierał się. Widząc nadchodzącą nieuchronnie klęskę formacji postkomunistycznej, część jej działaczy groziła odejściem w przypadku braku zmian.

26 marca 2004 r. Miller zapowiedział, że poda się do dymisji 2 maja, po wejściu Polski do Unii Europejskiej. Nowym szefem rządu prezydent Kwaśniewski mianował Marka Belkę. Misja stworzenia rządu napotykała na duże trudności. Sytuacja polityczna kraju była najgorsza od początku transformacji ustrojowej.

Marek Belka wygłosił *exposé* programowe 14 maja 2004, po czym nie uzyskał w sejmie wotum zaufania. Prezydent przyjął dymisję Rady Ministrów i powierzył jej sprawowanie obowiązków do czasu powołania nowego gabinetu. Drugi rząd Marka Belki został powołany przez prezydenta RP Aleksandra Kwaśniewskiego 11 czerwca 2004. W pierwszym konstytucyjnym kroku premier nie uzyskał wotum zaufania, w drugim kroku sejm nie zgłosił swojego kandydata na premiera, w trzecim, ostatnim, prezydent Aleksander Kwaśniewski ponownie powierzył urząd premiera Markowi Belce. Sejm udzielił wotum zaufania rządowi po wygłoszeniu *exposé* przez premiera 24 czerwca 2004.

” *Kartka z kalendarza*

Po wygranych w 2005 r. przez PiS wyborach prezydent Aleksander Kwaśniewski zaprzysiął 31 października rząd Kazimierza Marcinkiewicza. Był to rząd mniejszościowy, bo PiS nie udało się stworzyć koalicji z PO. Oprócz polityków PiS znalazło się w nim kilku ministrów bezpartyjnych, np. Stefan Meller (szef MSZ). Ministrami byli m.in. Zbigniew Ziobro, Ludwik Dorn, Zbigniew Religa, Radosław Sikorski i Zbigniew Wassermann.

Jarosław Kaczyński miał nie być premierem. W 2005 r. (odbywały się wówczas wybory parlamentarne i prezydenckie) stwierdził, że nie stanie na czele rządu, jeśli jego brat zostanie prezydentem. Chodziło o uspokojenie tych wyborców, którzy może i PiS akceptowali, ale dwaj Kaczyńscy na najwyższych stanowiskach to mogłoby być dla nich za dużo. Dlatego premierem został Kazimierz Marcinkiewicz (...).

Ciemne chmury zaczęły się gromadzić nad Marcinkiewiczem wiosną 2006 r. Coraz głośniej zaczęło się mówić, że ster władzy przejmie prezes Kaczyński. Dawne zapewnienia, że tego nie zrobi, uznano za niebyłe, gdyż zmieniła się „sytuacja”, a to pojęcie zawsze było dla PiS kluczowe.

10 lipca 2006 r. prezydent Lech Kaczyński powierzył bratu Jarosławowi misję utworzenia rządu, a 14 lipca nominację otrzymał jego gabinet. Zmian personalnych prawie w nim nie było, bo w tej operacji nie chodziło o skład rządu, i tak wcześniej podyktowany przez szefa PiS, ale o samego premiera (...).

” Mariusz Janicki, Wiesław Władyga, Anna Dąbrowska

Jak rządził premier Kaczyński

Kaczyński odziedziczył po Marcinkiewiczu egzotyczną koalicję z Samoobroną i Ligą Polskich Rodzin, którą sam wcześniej tworzył (...).

Pod koniec czerwca Kaczyński podpisał z Lepperem i Giertychem aneks do umowy koalicyjnej (m.in. nowelizacja ordynacji wyborczej oraz tryb wyboru prezesa NIK). Wydawało się, że kryzys został przełamany i nadchodzą lepsze czasy (...). Ale (...) lato okazało się fatalne. Na skutek „afery gruntowej” (czyli akcji CBA zmierzającej do skompromitowania wicepremiera Leppera, do którego miała rzekomo trafić łapówka za decyzję o odrobnieniu atrakcyjnych gruntów) Kaczyński odwołał Leppera ze wszystkich rządowych funkcji. Rząd zatrzeszczał. Na początku sierpnia Samoobrona wycofała się z koalicji. Tuż potem Kaczyński zdymisjonował ministra MSW Janusza Kaczmara, który znalazł się w „kręgu podejrzeń” w związku z przeciekiem w aferze gruntowej. Odwołani zostali też wszyscy ministrowie Samoobrony i LPR. Kaczyński miał od tego momentu rząd mniejszościowy. A na początku września sejm zdecydował o skróceniu kadencji.

Źródło: Anna Dąbrowska, Mariusz Janicki, Wiesław Władyga, *Jak rządził premier Kaczyński*, 26.07.2011 r., dostępny w internecie: polityka.pl [dostęp 3.04.2020 r.].

Ćwiczenie 5

W okresie obowiązywania obecnej konstytucji istniało pięć rządów mniejszościowych. Dopasuj każdy z wymienionych rządów mniejszościowych do jednej z dwóch możliwych sytuacji politycznych.

rząd mniejszościowy zaakceptowany bezpośrednim poparciem lub „milczącą aprobatą” większości parlamentarnej

rząd mniejszościowy powstały w wyniku rozpadu koalicji rządzącej

rząd Kazimierza Marcinkiewicza

rząd Jarosława Kaczyńskiego

rząd Leszka Millera

rząd Marka Belki

rząd Jerzego Buzka

Ćwiczenie 6

Wyjaśnij, na czym polega przewaga rządów cieszących się poparciem większości parlamentarnej w porównaniu z rządami mniejszościowymi.

Materiał źródłowy do ćwiczeń 7 i 8

Źródło I

” Bożenia Dziemidok-Olszewska

Odpowiedzialność polityczna rządu w III

Rzeczypospolitej Polskiej i V Republice Francuskiej

Współcześnie coraz bardziej rozpowszechniony i popularny staje się model zracjonalizowanego systemu parlamentarnego. Racjonalizacja

systemu parlamentarnego miała na celu przywrócenie zachwianej równowagi pomiędzy władzami, wyrażała się we wprowadzeniu mechanizmów usprawniających parlamentarny system rządzenia. Równowagę osiągnięto poprzez wzmocnienie pozycji egzekutywy, a właściwie rządu i jego szefa, oraz ustanowienie sformalizowanych procedur oddziaływania parlamentu na rząd. Procedury te miały zabezpieczać trwałość, stabilność i funkcjonalność systemu rządów. Wśród nich szczególnie istotne okazały się regulacje odpowiedzialności politycznej rządu, zabezpieczające go przed pochopnym obalaniem przez negatywne większości parlamentarne. Celem tych utrudnionych procedur egzekwowania odpowiedzialności rządu jest zapobieganie kryzysom rządowym i stabilizacja systemu parlamentarnego, a podstawowymi mechanizmami są: tworzenie warunków utrudniających odwołanie rządu, ograniczanie odpowiedzialności rządu do indywidualnej czy zwiększenie formalnych i proceduralnych wymogów w zakresie egzekwowania odpowiedzialności rządu. Warto podkreślić, że w parlamentaryzmie zracjonalizowanym nastąpiło przesunięcie w sferze wzajemnych relacji między parlamentem a rządem, polegające na tym, że to nie rząd musi udowadniać posiadane w parlamencie poparcie, ale parlament winien udowodnić, że nie akceptuje rządu.

Źródło: Bożena Dziemidok-Olszewska, *Odpowiedzialność polityczna rządu w III Rzeczypospolitej Polskiej i V Republice Francuskiej*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2010, nr 2, 3, s. 212.

Źródło II

” Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

Art. 157

1. Członkowie Rady Ministrów ponoszą przed Sejmem solidarną odpowiedzialność za działalność Rady Ministrów.
2. Członkowie Rady Ministrów ponoszą przed Sejmem również odpowiedzialność indywidualną za sprawy należące do ich kompetencji lub powierzone im przez Prezesa Rady Ministrów.

Art. 158

1. Sejm wyraża Radzie Ministrów wotum nieufności większością ustawowej liczby posłów na wniosek zgłoszony przez co najmniej 46 posłów i wskazujący imiennie kandydata na Prezesa Rady Ministrów. Jeżeli uchwała została przyjęta przez Sejm, Prezydent Rzeczypospolitej przyjmuje dymisję Rady Ministrów i powołuje wybranego przez Sejm nowego Prezesa Rady Ministrów, a na jego wniosek pozostałych członków Rady Ministrów oraz odbiera od nich przysięgę.
2. Wniosek o podjęcie uchwały, o której mowa w ust. 1, może być poddany pod głosowanie nie wcześniej niż po upływie 7 dni od dnia jego zgłoszenia. Powtórny wniosek może być zgłoszony nie wcześniej niż po upływie 3 miesięcy od dnia zgłoszenia poprzedniego wniosku. Powtórny wniosek może być zgłoszony przed upływem 3 miesięcy, jeżeli wystąpi z nim co najmniej 115 posłów.

Art. 159

1. Sejm może wyrazić ministrowi wotum nieufności. Wniosek o wyrażenie wotum nieufności może być zgłoszony przez co najmniej 69 posłów. Przepis art. 158 ust. 2 stosuje się odpowiednio.
2. Prezydent Rzeczypospolitej odwołuje ministra, któremu Sejm wyraził wotum nieufności większością głosów ustawowej liczby posłów.

Ćwiczenie 7

Wyjaśnij, na czym polega racjonalizacja systemu parlamentarnego opisywana w tekście źródłowym.

Ćwiczenie 8

Podaj, jakie mechanizmy utrudniające stosowanie odpowiedzialności politycznej względem Rady Ministrów i jej członków przewiduje Konstytucja RP.

Dla nauczyciela

Autorka: Anna Rabięga

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Procedura powołania rządu i odpowiedzialność polityczna RM

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

III. Organy władzy publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń:

6) przedstawia kompetencje Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej; wymienia podstawowe działy administracji rządowej i zadania wojewody; wyjaśnia rolę prezesa Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej; przedstawia procedury powoływania i odwoływania rządu, używając określeń: wotum zaufania, konstruktywne wotum nieufności, wotum nieufności wobec ministra, dymisja (w tym w wyniku skrócenia kadencji Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej).

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wyjaśnia okoliczności wymagające sformowania kolejnej Rady Ministrów;
- analizuje procedurę tworzenia Rady Ministrów;
- charakteryzuje rodzaje odpowiedzialności rządu i członków Rady Ministrów.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- analiza materiałów źródłowych;
- rozwiązywanie ćwiczeń interaktywnych.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Nauczyciel inicjuje dyskusję. Uczniowie zapoznają się z fragmentem felietonu zawartym we wprowadzeniu do lekcji. Chętni/wybrani uczniowie przedstawiają swoje propozycje porad dla „premiera idealnego”, uzasadniając, dlaczego te właśnie kwestie wydają im się istotne.
2. Przedstawienie tematu i celów zajęć.

Faza realizacyjna

1. Uczniowie wysłuchują nagrania i rozwiązują ćwiczenie do audiobooka (uzupełniają schemat przedstawiający powoływanie Rady Ministrów). Po upływie wyznaczonego czasu nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej schemat i uzupełnia go zgodnie z sugestiami chętnych/wybranych uczniów w celu umożliwienia wszystkim sprawdzenia poprawności samodzielnego rozwiązania.
2. Uczniowie dzielą się na grupy pięcioosobowe. W grupie rozwiązują na kartce kolejne ćwiczenia interaktywne 2–7. Po rozwiązaniu każdego zadania przekazują (podpisują wymyśloną nazwą grupy).

Faza podsumowująca

1. Uczniowie samodzielnie rozwiązują i sprawdzają ćwiczenia interaktywne 1 i 8.

Praca domowa:

Wyjaśnij różnice między odpowiedzialnością polityczną i konstytucyjną członków Rady Ministrów. Poszukaj informacji na temat okoliczności, w których doszło do (prób) egzekwowania każdej z tych rodzajów odpowiedzialności, i krótko opisz sytuację i przebieg wydarzeń.

Materiały pomocnicze:

Tomasz Litwin, *Rząd mniejszościowy w polskiej praktyce parlamentarnej*, Kraków 2000.

Wiesław Skrzydło, *Ustrój polityczny RP w świetle Konstytucji z 1997 roku*, Warszawa 2014.

Konstytucja Francji, libr.sejm.gov.pl.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., prawo.sejm.gov.pl.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Uczniowie mogą wykorzystać audiobook „Procedura powoływania Rady Ministrów” do przygotowania dramy.